

Rd toUNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

ZAKLJUČNA STROKOVNA NALOGA VISOKE POSLOVNE ŠOLE

**NAJNOVEJŠA SODNA PRAKSA V ZVEZI S SKRBNOSTJO IN
ODGOVORNOSTJO ČLANOV ORGANOV VODENJA**

MILOMIR BUBULJ

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani Milomir Bubulj, študent Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtor predloženega dela z naslovom Najnovejša sodna praksa v zvezi s skrbnostjo in odgovornostjo članov organov vodenja, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem red. prof. dr. Krešimirjem Puharičem

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravil samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbel/-a, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobil vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označil;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnal v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobil soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne 24.9.2016

Podpis študenta: _____

KAZALO

UVOD.....	1
1 SPLOŠNO O SKRBNOSTI IN ODGOVORNOSTI ČLANOV ORGANOV VODENJA IN NADZORA.....	2
1.1 Splošno o skrbnosti in odgovornosti.....	2
1.2 Pravna podlaga.....	3
1.3 Namen standarda o skrbnosti in odgovornosti.....	4
1.4 Standard kot del korporativnega upravljanja	5
1.5 Dolžnosti in pristojnosti članov organov vodenja	6
1.5.1 Dolžnosti članov organov vodenja.....	6
1.5.2 Dolžnost skrbnega ravnanja	7
1.5.3 Dolžnost lojalnosti do podjetja.....	8
1.5.4 Dolžnost varovanja poslovne skrivnosti	9
1.6 Sodna praksa in pravila poslovnega odločanja	10
2 ODŠKODNINSKA ODGOVORNOST ČLANOV ORGANOV VODENJA.....	12
2.1 Splošno o odgovornosti	12
2.2 Struktura in pregled škodnega dejanja.....	12
2.3 Škodljivo dejstvo	13
2.4 Nastanek nedopustne škode	13
2.5 Adekvatna zveza	14
2.6 Odškodninska odgovornost.....	14
2.6.1 Splošno o odškodninski odgovornosti	14
2.6.2 Usposobljenost	15
2.6.3 Solidarna odgovornost	15
2.6.4 Obrnjeno dokazno breme	15
2.7 Oškodovanci in odškodninski zahtevek.....	16
2.8 Odrek zahtevku in poravnava	19
3 SODNA PRAKSA – PRIMER.....	20
3.1 Splošno o sodni praksi	20
3.2 Primer sodne prakse.....	20

SKLEP	22
LITERATURA IN VIRI.....	23

UVOD

Vprašanje odgovornosti članov organov vodenja ali nadzora delniške družbe, torej uprave, nadzornega sveta in upravnega odbora, za škodo, ki jo pri svojem delu povzročijo družbi, je v Zakonu o gospodarskih družbah (v nadaljevanju ZGD-1) posebej urejeno. To problematiko ureja predvsem 263. člen ZGD-1, poleg tega pa so vprašanja glede le-te, urejena še v nekaterih drugih predpisih, bodisi v ZGD-1, ter tudi v drugih zakonih, na primer v Obligacijskem zakoniku (v nadaljevanju OZ), člen 6, 10, 131, 169, 170, 171 in 240, Zakonu o finančnem poslovanju, Postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (v nadaljevanju ZFPPIPP) ter v Kazenskem zakoniku (v nadaljevanju KZ-1), v členih 17 in 24.

Pri upovedenju ciljnosti proučevanje zarisane problematike bom predvsem upošteval ratio legis 263. člena ZGD-1, ki v prvem odstavku določa, da mora vsak član organa vodenja ali nadzora ob opravljanju svojih nalog ravnati v dobro družbe, s skrbnostjo poštenega in vestnega gospodarstvenika ter varovati poslovno skrivnost družbe.

V drugem odstavku omenjenega člena, je poudarjeno, da so člani organa vodenja ali nadzora solidarno odgovorni družbi za škodo, ki je nastala zaradi njihove malomarnosti ter kot posledica kršitve njihovih nalog, razen če dokažejo, da so pošteno izpolnjevali svoje dolžnosti. Ta odstavek se mi zdi vsebinsko nekoliko pomanjkljiv, saj v primeru da se vsi člani zadevnega organa naklepno odločijo povzročiti škodo družbi, bodo vsi zastopali poisteno stališče, češ da so pošteno in vestno izpolnjevali svoje naloge. Družba se lahko preventivno zaščiti z zavarovalno pogodbo in jo sklene za zavarovanje članov organa vodenja ali nadzora pred riziki iz opravljanja njihove funkcije. V tem primeru mora biti določena odbitna franšiza v višini vsaj 10% škode, vendar pa le-ta ne sme presegati 1,5-kratnika njihovih fiksnih letnih prejemkov.

Tretji odstavek 263. člena ZGD-1 pravi da članu organa vodenja ali nadzora ni treba povrniti škode, če je škoda bila povročena z dejanjem, katerega je skupščina na svojem sklepu potrdila, da ga lahko opravijo. Seveda v tem primeru odškodninska odgovornost člana posloводства ni izključena čeprav je bilo dejanje odobreno s strani nadzornega sveta ali upravnega odbora.

Družba se lahko odškodninskim zahtevkom odreče ali jih pobota šele tri leta po nastanku zahtevka, če se s tem soglaša skupščina in če ob tem tudi ne ugovarja manjšina delničarjev, ki imajo skupno vsaj desetino osnovnega kapitala.

Odškodninski zahtevek lahko uveljavljajo tudi upniki družbe, če jih družba ne more poplačati, kot to določa četrti odstavek 263. člena ZGD-1.

V primeru, da je nad družbo začel stečajni postopek, se odškodninski zahtevek uveljavlja za račun vseh upnikov, ki imajo pravico do plačila svojih terjatev. Odgovorna oseba mora odškodnino v tem primeru plačati družbi, kot stečajnemu dolžniku.

Odškodninski zahtevki zastarajo v petih letih od nastanka škode razen, če gre za odškodninske zahtevke v družbah, v kateri imata Republika Slovenija ali samoupravna lokalna skupnost prevladujoč vpliv. V takem primeru zahtevki zastarajo v desetih letih od nastanka družbe.

Največ je zapisanega v 263. členu ZGD-1, vendar tudi v ostalih členih tega zakona najdemo določbe, ki se navezujejo bodisi na skrbnost in odgovornost članov organov vodenja ali nadzora, ali pa na pravila tožbenih postopkov. Tako na priliko 327. člen določa, da mora tožbo za povrnitev škode poslovodstvo družbe vložiti v šestih mesecih od dneva skupščine. V 328. členu pa se določa, da tožbo za povrnitev škode lahko vložijo tudi delničarji, katerih skupni deleži znašajo najmanj desetino osnovnega kapitala. 264. Člen ZGD-1 pa obravnava tudi odškodninsko odgovornost tretjih oseb. Tematika, ki sem jo izbral za raziskovalno nalogo je vsebinsko zelo široka, oziroma zelo obsežna in strokovno zahtevna. In informacije lahko najdemo v različnih oblikah obravnavanih v pravni doktrini, vendar kot sem že na začetku omenil, bo moja analiza slonela na celovitem preučevanju ciljnosti določbe 263. člena ZGD-1.

Čeprav je ZGD-1 v veljavi že več kot dvajset let, ta tema postaja aktualna v svoji polnosti šele v zadnjem času. Kaj je razlog za to, je težko reči, gotovo pa je k temu veliko prispevala gospodarska kriza. V nadaljevanju bom obravnaval ključne vsebinske prvine 263. člena ZGD-1 ter njegov vsebinski sestav primerjal z nemškim zakonom, saj naša zakonodaja izhaja iz le-te, ter kdaj in kako stopi v veljavo. Kot ob tem lahko razberemo iz nekaterih javnih medijev, bo vlaganje odškodninskih tožb predvsem spremljalo, zlasti primere, v katerih ugotovitve tistih posebnih revizij, katerih naročnik je skupščina zadevne družbe. Skupščina nato tudi odloča o uveljavljanju odškodninskih zahtevkov, praviloma proti nekdanjim članom uprave, nadzornega sveta ali upravnega odbora.

Na obravnavanem področju bom opozoril šena vsebinsko povednejše poudarke iz najnovejše sodne prakse na tem področju.

1 SPLOŠNO O SKRBNOSTI IN ODGOVORNOSTI ČLANOV ORGANOV VODENJA IN NADZORA

1.1 Splošno o skrbnosti in odgovornosti

Člen 263. Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-1, Ur.l. RS, št. 42/06, do 55/15) določa za člane organov vodenja in člane nadzora delniške družbe standard skrbnosti in odgovornosti, ki ga morajo le-ti izpolnjevati. Kljub posebnemu namenu in pomenu tega člena za delovanje

organov vodenja pa je v Sloveniji sodna praksa na obravnavanem področju razmeroma skromna. V zakonodaji o delniških družbah določila temeljijo v obsegu pristojnosti glede na zadevne funkcije, saj izhajajo ciljnosti nalog organov vodenja in nadzora v zadevni delniški družbi. V Nemčiji le-ta obstajajo od leta 1936, od takrat pa se niso veliko spremenila.

1.2 Pravna podlaga

Trenutna ureditev na področju skrbnosti in odgovornosti članov vodenja in nadzora je nadaljevanje usmeritev v določbah Zakona o gospodarskih družbah iz leta 1993, ki je povzela evropske direktive od leta 1968. Ureditev razmerij med organi družbe je povsem primerljiva z evropskimi, zlasti pa s predpisi. Germanskega pravnega kroga. V Nemčiji je bila odgovornost članov vodenja sprejeta v AktG leta 1936 v 84. členu. V letu 1965 jo je skoraj v celoti povzela reforma AktG v 93. členu, z nekaj terminološkimi in stvarnimi spremembami.

Spremembe ZGD-1 v letu 2006 so uveljavile možnost izbire med enotirnim in dvotirnim sistemom upravljanja gospodarskih družb. Zaradi tega se je spremenilo tudi poglavje Organi delniške družbe, v katerem so enovito urejena določila, ki so enaka za vse organe vodenja ali nadzora v družbi. Med njimi je tudi skupna določba o skrbnosti in odgovornosti ter odškodninski odgovornosti zaradi vpliva tretjih oseb na organe vodenja ali nadzora.

Člen 263. ZGD-1 se tako zdaj nanaša na člane vseh treh organov vodenja in nadzora (uprava, nadzorni svet in upravni odbor). Prej veljavni prvi odstavek tega člena je le za člane uprave določil, da morajo pri vodenju poslov ravnati kot skrben, vesten in pošten gospodarstvenik, ki zna varovati poslovno skrivnost družbe. Ni pa določil, tako kot zdaj ZGD-1, dolžnosti ravnanja v dobro družbe. Člani organov vodenja ali nadzora morajo pri opravljanju svojih nalog torej jasno zaznavno ravnati v dobro družbe s skrbnostjo vestnega in poštenega gospodarstvenika ter tudi varovati poslovno skrivnost družbe, kot to s kogentno pravno normo določa prvi odstavek 263. člena ZGD-1.

V letu 2006 je bil »odpravljen« tretji odstavek 263. člena, ki je določal še zlasti dolžnost povrniti škodo v primerih, ki jih je zakon izrecno, vendar primeroma navajal kot primere nezakonitega ravnanja. Nemški AktG primere navaja v tretjem odstavku 93. člena, in sicer gre za nezakonito ravnanje v primeru, če se vložki vrnejo delničarjem, če se delničarjem plačajo obresti in dividende, če se lastne delnice ali delnice druge družbe vpisujejo, pridobivajo, vzamejo v zastavo ali umaknejo, če se delnice izdajo pred celotnim plačilom nominalnega ali višjega emisijskega zneska, če se razdeli premoženje družbe, če se izvršijo plačila, potem ko je nastopila plačilna nesposobnost družbe ali njena prezadolženost, če se pri pogojnem povečanju kapitala izdajajo delnice v nasprotju z določenim namenom ali pred celotnim plačilom njihove vrednosti.

Tretji odstavek 263. člena ZGD-1 je vsebinsko razširjen na člane vseh organov vodenja in nadzora, ki so na podlagi te določbe razbremenjeni povrnitve škode, če dejanje temelji na zakonitem skupščinskem sklepu. V skladu z upoštevanjem širitve na vse člane organov vodenja in nadzora je spremenjena tudi določba o tem, da odškodninska odgovornost člana posloводства ni izključena, čeprav nadzorni svet ali upravni odbor odobri dejanje. Družba lahko odškodninske zahteve pobota šele tri leta po nastanku zahtevka ali se jim odreče, če s tem soglaša skupščina in če temu pisno ne ugovarja manjšina, ki ima skupno vsaj desetino osnovnega kapitala. Določba četrtega odstavka citiranega člena pa pravi, da lahko odškodninski zahtevki, ki ga ima družba do članov uprave, uveljavljajo tudi upniki družbe, če jih družba ne more poplačati.

Podobno kot nemški zakon o insolvenčnih postopkih v letu 1994 je v Sloveniji Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju iz leta 2007 vplival na člen o skrbnosti in odgovornosti predvsem s terminološkega vidika. Tako so termine, kot sta stečajni postopek in stečajni upravitelj, zamenjali z načrtom insolventnosti in skrbnikom, poleg tega je bil uveden nov instrument insolvenčnega načrta. Ti predpisi so pomembni za celovito razumevanje namenskosti 263. člena ZGD-1.

Za odgovornost članov nadzornega sveta je v uveljavi enak temelj skrbnosti in odgovornosti kot za člane uprave pri delniški družbi. Tudi člani nadzornega sveta morajo ravnati s skrbnostjo vestnega in poštenega gospodarstvenika. Zakon posebej ureja odškodninsko odgovornost članov uprave in članov nadzornega sveta, če s svojim vplivom na družbo povzročijo škodo družbi (prvi odstavek 264. člena ZGD-1). Pri tej odgovornosti gre za morebiten škodljiv vpliv, ki ga ima član nadzornega sveta na upravo ali preostale vodilne delavce družbe. Dodatno pa na področje urejanja teh specifičnih razmerij spadajo predpisi iz širše korporacijske zakonodaje, med katere uvrščamo prav tako Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju ZFPPIPP (Ur.l. RS, št. 126/07).

1.3 Namen standarda o skrbnosti in odgovornosti

Huffer (2008, str. 461-480) vsebinsko utemeljeno šteje, da je namen skrbnosti in odgovornosti v izravnanvi škode in sočasno tudi v preprečevanju nastanka škode. Poravnava škode rabi kot varstvo premoženja podjetja. Posebne modalitete odgovornosti (četrty in peti odstavek 93. člena AktG) naj bi skrbele za njeno učinkovitost. Ti predpisi so v celoti kogentne narave. S statutom ali pogodbami o zaposlitvi ne morejo biti omiljeni, hkrati pa tudi ne bolj strogi. Predpisi imajo dvojno funkcijo, na eni strani predpisujejo odškodnino, na drugi strani pa določajo obvezno vedenje v obliki splošnih klavzul, ki se uresničujejo v posameznih primerih.

Hopt in Wiedermann (1999, str. 94-99) razlikujeta med neposrednim in posrednim namenom standardov odgovornosti, ki izhajajo iz tega, da ima odgovornost več različnih funkcij.

Neposredni namen je v tem, da odgovornost organov vključuje odškodnino do družbe zaradi slabšega položaja, do katerega jo lahko pripelje delovanje organov vodenja. Hkrati pa naj bi tveganje odgovornosti vplivalo na organe vodenja že pred nastankom škode, tako da naj bi le-ti izpolnjevali svoje naloge do zadevne družbe. Pri tem ne smemo prezreti, da je pravna standardizacija odgovornosti neodvisna od odgovornosti iz pogodb o zaposlitvi, kar se nam kaže kot še zlasti pomembno v primerih zaposlitve tretjih.

Nadaljnji prav tako neposredni namen obravnavanega pravnega standarda zadeva razmerje do družbe. Temeljnega pomena je namreč, da so člani organov vodenja pri vodenju družbe zvesti upravljalci premoženja družbe. Pomen odgovornosti članov organov vodenja je posredno tudi v tem, da se izogibajo nerazumnemu tveganju oziroma nadomestijo dohodke ob morebitni izgubi premoženja delničarjev. Prav tako pa ostaja pri upnikih družbe zakonsko zaupanje, da se premoženje družbe, ki rabi kot zagotovilo odgovornosti, ne zmanjša zaradi neskrbnega ravnanja. K upnikom družbe spadajo predvsem zaposlenci z zadevne družbe. Da ima člen o skrbnosti in odgovornosti funkcijo pravnega varstva upnikov, je neizpodbitno jasno iz petega odstavka 93. člena AktG in četrtega odstavka 263. člena ZGD-1.

Razhajanje med delujočim (organ) in odgovornim (pravna oseba) prinaša nevarnost, da delujoči na neki način neskrbno ravna. Zato mora delovati odgovornost organov tako, da je član organa vodenja osebno odgovoren, četudi nima neposredno potrjene zunanje odgovornosti. Glede na strogo zarisano odgovornost članov organov vodenja, je prav to protiutež dejansko izhajajoča iz velike moči uprave. Drugače se je zakonodajno in sodno treba izogibati nevarnosti, da bi osebna odgovornost preveč omejevala podjetniško področje delovanja.

Podobno Bratina (1995, str. 640-647) razlaga, da je vsebinsko treba udejanjati odgovornost članov organov vodenja namenjene varstvu kapitala družbe in so prisilne narave. Pravno razmerje je strogo kogentno urejeno že v zakonodaji, ki opredeljuje, da so člani organov vodenja odškodninsko odgovorni za škodo, ki nastane zaradi kršitve njihovih obveznosti. Pri kapitalskih družbah gre namreč za osamosvojeno premoženje delniške družbe, ki ga ne upravljajo samo delničarji, temveč organi vodenja. To pomeni, da upravljajo s tujim premoženjem. Po drugi strani pa delničarji ne jamčijo za obveznosti delniške družbe, temveč načeloma prevzemajo le tveganje do višine vloženega kapitala. S slabim vodenjem delniške družbe je ogrožen njihov premoženjski interes v delniški družbi. Pri tem je treba poudariti, da vse tveganje poslovanja prevzemajo delničarji kot lastniki kapitala in te odgovornosti ne morejo prevaliti na člane organov vodenja.

1.4 Standard kot del korporativnega upravljanja

Odgovornost organov vodenja je del ureditve podjetja in nadzora. Ekonomsko gre za vprašanje, kako lahko delničarji (principali) menedžerje (njihovi agenti) najboljše in cenovno

najbolj ugodno nadzirajo. Med pravniki je poleg penalov uveljavljena odgovornost kot mehanizem upravljanja z razmerji. Ima represivno in predvsem preventivno vlogo, a hkrati v primerjavi s strukturnimi in institucionalnimi upravljaljskimi mehanizmi ne sme biti nekritično poudarjena. Kot kažejo širše znane zlorabe in zlomi podjetij v svetu, imajo standardi odgovornosti razmeroma skromen učinkovalni vpliv zoper kriminalno delovanje in tudi proti vodjem podjetij, ki ne poslujejo dovolj uspešno. V našem pravnem redu lahko znotraj sorednis povedanega umeščamo znane »afere«, npr. Zbiljski gaj, SIB Banka, Istrabenz, SCT in Vegrad. Zato morajo delovati hkrati tudi drugi preventivni nadzorni mehanizmi, kot so transparentnost, zgodnji sistemi opozarjanja, nadzor zunanjih finančnih institucij ter neodvisni nadzorniki.

V slovenski gospodarski praksi razmeroma malo članov vodenja zavaruje svojo odgovornost. Zavarovalnica po naravi ne more prevzeti podjetniškega tveganja zlasti, ker je to odvisno od podjetniških odločitev. Velja pa načelo, da je vsako škodo mogoče zavarovati (v določenem obsegu, pod določenimi pogoji, za določeno ceno).

Zanimanje za zavarovanje pri nadzornikih in članih uprav v zadnjem času nekoliko narašča, a je v primerjavi z evropsko prakso zanemarljivo. Peklar (2003, str. 15) poudarja, da dokler ne bo resnih tožb zoper kršitelje odgovornosti, tj. članov upravljalkega sestava, ne bo optimalnega gospodarjenja članov uprave, učinkovitega nadzorovanja članov nadzornega sveta in potrebe po zavarovanju odgovornosti naštetih osebikov.

Člani upravljalkega sestava slovenskih podjetij lahko izvajajo svoje pristojnosti in odgovornosti vestno, pošteno in kot dobri gospodarstveniki, ni pa to že per se zagotovljeno. Peklar dodaja, da je ena glavnih slabosti slovenskega sistema korporacijskega upravljanja, da je vloga nadzornih svetov premalo aktivna, kar pomeni, da nadzorni svet na primer v pričakovani meri učinkovito ne izvršuje svoje pristojnosti in zato je tudi nadzor nad vodenjem poslov podjetja oziroma uprave v resnici preveč šibak. Učinkovita sodna praksa bi morala sporočilneje določiti vedenjski vzorec članov upravljalkega sveta. Zato je izvajanje pristojnosti in odgovornosti članov upravljalkega sestava v skladu s predpisanimi zakonskimi določili zelo odvisno od prihodnje sodne prakse.

1.5 Dolžnosti in pristojnosti članov organov vodenja

1.5.1 Dolžnosti članov organov vodenja

Dolžnosti članov uprave vodenja lahko pregledno razdelimo na:

- dolžnost skrbnega opravljanja funkcij organov,
- lojalnost do podjetja in

- varovanje poslovne skrivnosti, ki je v 93. členu AktG izrecno standardizirana, 263. člen ZGD- pa je posebej ne določa.

Te dolžnosti za člane uprave in nadzorni svet zaradi različnosti funkcij niso enake, čeprav jih ZGD-1 ureja skupaj. Pravila o odgovornosti moramo razlagati v povezavi z zakonsko določenimi dolžnostmi posameznega organa oziroma članov organov. Zato je razumljivo, da se odgovornost članov uprave nanaša na kršitve dolžne skrbnosti vodenja poslov, odgovornost nadzornega sveta izključno na kršitve dolžne skrbnosti glede nadzora in odgovornost članov upravnega odbora na oboje, na vodenje poslov in na nadzor, izvršni direktorji pa so odgovorni glede izvrševanja določenih poslovnih nalog.

Odškodninska odgovornost nastane, ko pride do škode v podjetju v povezavi s službenim ravnanjem člana organa vodenja in ga ne moremo pripisati zasebnemu področju ali tujemu podjetju. Če na primer neko podjetje dobavlja delniški družbi, pri tem pa je član organa vodenja v nadzornem svetu tega podjetja in je delniška družba oškodovana zaradi napake na blagu, ta odgovarja kot član uprave vodenja, in ne odgovarja kot član nadzornega sveta v podjetju. Če na primer član organa vodenja na zasebni vožnji s službenim avtom krši predpise, odgovarja po splošnih prometnih predpisih, in ne po členu o skrbnosti in odgovornosti. Smiselno je, da se člani organov izogibajo neskrbnemu ravnanju, ki bi utegnili dati neprimeren vzgled. Nadzorni svet ima do zaposlenih podjetja še večjo odgovornost pri izvajanju svojih dolžnosti.

Skupna značilnost v primerjalnem pravu je prav oblika odgovornosti članov organov vodenja. Ti so odgovorni za skrbno in vestno vodenje družbe ter imajo obveznost poklicne dolžnosti vezanosti oziroma zvestobe družbi in varovanju njenih interesov, kar za člane organov vodenja pomeni, da morajo predvsem upoštevati interese družbe. Prevlada osebnih interesov nad interesi družbe povzroči odškodninsko odgovornost. Pri tem ne zadostuje običajna skrbnost kot v lastnih zadevah (subjektivno merilo), temveč je zahtevana posebna skrbnost in pozornost dobrega gospodarja (objektivno merilo skrbnosti), ne glede na osebne značilnosti in sposobnosti. Za člane organov vodenja in nadzora velja strožja skrbnost, ki se uveljavlja na usposobljenega in v poslih vodenja veččega človeka (strokovnjaka).

1.5.2 Dolžnost skrbnega ravnanja

Standard skrbnosti (kar pomeni vesten in pošten gospodarstvenik), ki velja za člane organov vodenja in nadzora, je treba razlagati v okviru načel in pravil obligacijskega prava. Na splošno v primerjalnem pravu to pomeni, da se od članov organov vodenja zahteva, da obveznosti izpolnjujejo pošteno in s posebno skrbnostjo. Opustitev navedene skrbnosti pri izpolnjevanju obveznosti je podlaga za nastanek odškodninske odgovornosti.

Mertnes in Zöllner (1988, str. 76-117) pojasnjujeta, da so člani organov vodenja zavezani, da v okviru zakonodaje, statuta in za vodenje podjetja pomembnih odločitev drugih organov spodbujajo uspešno delovanje in od družbe odvrtačo škodo (RG Recht, 1930, št. 823). V tem okviru morajo delovati kot podjetniki in v skladu s tem vodijo po podjetniških merilih. Člani organov vodenja morajo opustiti vse ukrepe, ki bi lahko povzročili družbi škodo. Če sledijo okvirom ustrezne presoje in normalnega podjetniškega tveganja, to še ne odvrača od kršenja dolžnosti. Pričakovana skrbnost člana organa vodenja ni dokončno določena. Lahko je različna glede na vrsto, velikost in položaj podjetja, pa tudi glede na razdelitev nalog med člani organov vodenja. Uprava mora uporabiti vse vire znanja, ki so ji na razpolago, in tudi poiskati primerne strokovne nasvete, če bi sama ne imela dovolj strokovnega znanja. Zaradi dolžnosti izogibanja škodi mora uprava svoje pomiselke predstaviti nadzornemu svetu, če ta sprejema sklepe, ki niso v skladu z zakonodajo ali pa bi lahko škodili zadevno gospodarski družbi.

Pri tej razlagi teorije in prakse citirana nemška pravnika pojasnjujeta posamezne tipične primere in zahteve v zvezi z opravljanjem funkcije vodenja:

- skrb za zakonito organizacijo in odločevalski proces znotraj družbe,
- skrb za zakonita in priznana načela podjetniške morale za ustrezno vedenje družbe v zunanjih odnosih,
- spoštovanje članov organov vodenja v odnosu do tretjih oseb pri izvajanju obveznosti,
- kolegialno sodelovanje članov organov vodenja,
- spoštovanje pravil skrbnega podjetniškega vodenja,
- dolžnost nadzora pri razdelitvi posla,
- lastna odgovornost pri sodelovanju pri odločitvah uprave.

Hopt in Wiedermann (1999) pa dodajata še:

- delovanje v skladu s pravili o financiranju podjetja,
- skrbno vedenje v koncernu,
- skrbnost pri socialnih izdatkih, prispevkih in pri političnem delovanju,
- ustrezno vedenje pri prevzemu podjetja.

1.5.3 Dolžnost lojalnosti do podjetja

Člani organov vodenja imajo posebno dolžnost, da podjetju lojalno »služijo.« To pomeni strogo upoštevanje dolžnosti iz pogodbe o zaposlitvi. Član organa vodenja mora preprečevati vtis, da bi bil lahko zaradi interesov tretjih pri svoji brezpogojni dolžnosti skrbeti za interese podjetja pristranski. Dolžnost lojalnosti članu organa vodenja prepoveduje, da bi svojo funkcijo izkoristil v lasno dobro, in bi v povezavi s posli družbe pridobil prednost zase. Iz

dolžnosti lojalnosti zunaj razumnega dvoma izhaja tudi dolžnost upoštevanja interesov družbe pri udeležanju lastnih interesov. Dolžnost lojalnosti velja v mandatni dobi člana organa vodenja. Kršenje dolžnosti lojalnosti je lahko kaznivo. To še posebej velja za kršitve vezanja kapitala kot naklonila ali nagrade delničarjem in druge oblike premoženjskopравnega izčrpavanja družbe ali odvisnega podjetja.

Pri tem je mogoče dolžnost lojalnosti opredeliti v posameznih primerih:

- lojalno delovanje za družbo,
- prepoved izrabljanja moči zaradi položaja v družbi za pridobivanje lastne koristi,
- prepoved izkoriščanja delovnega mesta v organu družbe za lastno korist,
- prepoved izkoriščanja poslov družbe za lastno korist,
- zahteva po upoštevanju interesov družbe pri lastnih interesih,
- dolžnost uresničevanja ustreznega nadzora,
- naknadno delovanje dolžnosti lojalnosti (po preteku funkcije).

1.5.4 Dolžnost varovanja poslovne skrivnosti

Dolžnost članov organa vodenja je varovati poslovne skrivnosti s katerimi so se seznanili pri svoji dejavnosti v upravi ter zaupnost nalog in skrivnosti družbe. Imajo torej dolžnost skrbnega opravljanja funkcije in dolžnost lojalnosti. Dolžnost varovanja poslovne skrivnosti obsega vsa dejstva in podatke, katerih varovanje je v interesu družbe. V interesu družbe je lahko tudi ravnanje z zaupnimi podatki tretjih ali zaupno varovanje tajnosti.

Dolžnost varovanja poslovne skrivnosti je razširjena tudi na informacije, do katerih člani organov vodenja ne pridejo s svojim delovanjem v upravi, vendar jih morajo ohraniti zaupne glede na svojo dejavnost. K splošni dolžnosti varovanja poslovne skrivnosti spada še dolžnost ohranjanja skrivnosti, ki jih je član organa vodenja pridobil brez povezave z delovnim mestom.

V dvomljivih primerih bo član organa vodenja predlagal odločitev skupščine, da mora biti določena situacija obravnavana zaupno. Takšen sklep ne zavezuje k zakoniti obravnavi sodbe in zato ne more odvzeti odgovornosti članom organa vodenja. Vendar je to odvisno od tega, kako uprava razume interese družbe. Konkretizacija je prepuščena lastnemu skrbnemu presojanju. V tem smislu je ustrezen sklep odločilen tudi za posamezne člane organov vodenja.

Pri tem je mogoče dolžnost varovanja poslovne skrivnosti opredeliti v posameznih primerih, za katere nemška zakonodaja dodaja pojasnila:

- poslovna skrivnost znotraj uprave in v odnosu do skupščine,
- interes družbe in zmernost kot meja poslovne skrivnosti,
- učinkovanje po preteku mandata,
- odrekanje pričevanja,
- dolžnosti iz pogodbe o zaposlitvi.

1.6 Sodna praksa in pravila poslovnega odločanja

Razen v primerih bolj ali manj očitnih kršitev nalog imajo slovenski, nemški in tudi drugi pravni sistemi težavo, kako opredeliti pogoje pod katerimi so organi vodenja odgovorni za slabe poslovne odločitve. Z namenom, da bi zagotovili članom organov vodenja sprejemanje smiselnega tveganja brez stalnega strahu pred tožbo v primeru, da bi se poslovna odločitev izkazala za napačno, je anglosaški sistem razvil tako imenovano pravilo poslovnega odločanja (angl. *business judgement rule*).

Pravilo so že uporabila tudi nemška sodišča in je bilo inkorporirano v nemško statutarno korporativno pravo. V skladu s 93. členom AktG člani upravnega odbora niso odgovorni, če sprejmejo poslovno odločitev na podlagi primernih informacij in imajo dober razlog za prepričanje, da so delovali v najboljšem interesu podjetja. Pomembno (čeprav ni eksplicitno izraženo v statutarnih določilih) pravilo ne odvezuje organov vodenja od dolžnosti lojalnosti. Tako se menedžer, ki je pri sprejemanju odločitev deloval za svoj interes, ne more zanašati na zaščito, ki jo daje pravilo poslovnega odločanja.

Prvi dve merili v 93. členu AktG, namreč ustrezne informacije in dober razlog za prepričanje, da je bilo ravnanje v najboljšem interesu družbe, kažeta, da je sodišče upoštevalo menedžerjevo osebno stališče glede zadevnih razmer. Obstajajo pa seveda torej tudi objektivna merila. Pravilo poslovnega odločanja je ustvarilo tako imenovano varno pristanišče (*safe harbour*) za menedžerje. Ratio in obseg sta bila oblikovana v vodilnem primeru ARAG/Garmenbeck.

Primer ARAG/Garmenbeck določa dejstvo, da vodenje podjetja nujno zahteva tudi tveganje in posledično možnost, da podjetje utрпи škodo. To je zelo splošno stališče. Navadno so utemeljitve za uporabo pravila poslovnega odločanja:

- Poslovne odločitve so kompleksne. Ker so nujno povezane s predvidevanji, vedno vključujejo negotovost. Še več, poslovne odločitve so velikokrat neponovljive, zahtevajo intuicijo, celo domišljijo in čustva,
- Sodniki, ki morajo pregledati poslovno odločitev, ne smejo biti pojmovani kot boljši poslovneži ali kot nadrejeni odločevalci,
- Sodniki nujno sprejmejo odločitev *ex-post* in vedno obstaja nevarno nagnjenje k napačnemu presojanju »po bitki«,

- Preveliko tveganje za prevzem odgovornosti bi odvrnilo kvalificirane ljudi od sprejemanja funkcij v organih vodenja ali bi preveč podražilo zavarovanje odgovornosti,
- Osnovno načelo korporativnega prava je, da je menedžment podjetja raje v oblasti članov uprave kot pa v rokah delničarjev,
- Ker korporativno pravo pozna številne nadzorne mehanizme, je odgovornost kot sredstvo discipline menedžmenta manj pomembna. Alternativni kontrolni mehanizem je sprejem ustreznih sklepov glede prenehanja delovnega razmerja menedžmenta,
- Menedžerji morajo imeti položaj, ki jim dovoljuje sprejemanje tveganjih odločitev. To pomeni, da morajo biti sposobni delovati nevtrarno glede na tveganja. Zaradi tega se lahko delničarji, nenaklonjeni tveganju, izognejo sistematičnemu tveganju investicije z diverzifikacijo portfelja (to je investicijo v številnih različnih podjetjih). V skladu s tem imajo raje menedžerje, ki vzamejo vsako poslovno priložnost s pozitivno pričakovano vrednostjo in prezrejo naravno nesistematično tveganje.

Zadnji argument za uporabo pravila poslovnega odločanja se zdi še najbolj prepričljiv. Z določenimi poslovnimi modeli so izračunali, da obstaja celo 99,79-odstotna možnost, da se bo zmanjšal dobiček, če bodo menadžerji nenaklonjeni tveganjem. Zato imajo investitorji raje pravni sistem, ki dovoljuje menedžerjem, da delujejo nevtrarno glede na tveganje.

Seveda obstajajo tudi drugi mehanizmi za discipliniranje menedžerjev: nadzorni odbor na primer pozneje ne prizna imenovanja člana upravnega odbora. Kakorkoli lahko iz poslovnih analiz sklepamo, da samo napačna poslovna odločitev ne more voditi do odgovornosti. Član upravnega odbora je odgovoren le, če neodgovorno pretirava s sprejemanjem tveganj.

Drugi odstavek 263. člena ZGD-1 in drugi odstavek 93. člena AktG izhajata iz odgovornosti članov v povezavi s podjetjem. Delničarji tega pravila ne morejo uporabiti z namenom, da bi menedžment na primer neposredno odgovarjal za padec vrednosti delnice. Neposredno odgovornost delničarjem je mogoče doseči drugače. V primeru Informatec, v katerem je delničar kupil delnice na podlagi napačnih *ad hoc* najav, se je sodišče oprlo na 826. člen nemškega BGB (civilni zakonik). Ta člen določa, da mora oseba, ki namenoma in s kršenjem morale povzroči oškodovanje drugi osebi, plačati škodo tej osebi. V tem primeru je bilo odločeno, da je v nasprotju z moralo, če člani upravnega odbora niso samo vedeli, da je bila *ad hoc* najava napačna, ampak so tudi povečali ceno delnice, od katere so sami imeli velik delež. V zameno za njihove deleže so delničarji, ki so se opirali na *ad hoc* najave, dobili odškodnine v znesku cene, ki bi jo plačali za svoje delnice, če bi jih plačali menedžerji.

2 ODŠKODNINSKA ODGOVORNOST ČLANOV ORGANOV VODENJA

2.1 Splošno o odgovornosti

Sistem odgovornosti v Sloveniji opredeljujeta civilna in kazenska odgovornost za vodenje in nadzor. K civilni odgovornosti spada odškodninska odgovornost, katere pogoj je nastanek dejanske škode, posledica pa povrnitev škode. Uveljavlja se na zahtevo oškodovanca. Pri kazenski odgovornosti gre za ravnanja, ki so v nasprotju s pravno prizanim sistemom vrednot, in je določena z zakonom. Pogoj za to je storitev kaznivega dejanja, posledica pa zaporna ali denarna kazen. Kazenska odgovornost se uveljavlja na zahtevo državnega tožilca.

Kljub neenotni primerjalnopravni ureditvi odškodninske odgovornosti članov organov vodenja v delniški družbi ugotavljamo, da gre za posebno obliko odškodninske odgovornosti v pravu delniške družbe, ki izhaja iz posebnega statusa članov organov vodenja. Posebnost statusa članov organa vodenja je v tem, da imajo po zakonu pravico razpolagati s tujim premoženjem, ne da bi bili v neposrednem pravnem razmerju s tistimi, ki so v družbo vložili kapital. Njihovo pravno razmerje izhaja iz akta o imenovanju. Lahko pa izhaja tudi iz določb iz posebne pogodbe o delu z družbo. Odgovornost članov organov vodenja ni prenosljiva, temveč se nanaša neposredno na določeno mesto v vodenju, tako je začetek nastanka odgovornosti neodvisen od tega, ali je z določenim članom organa vodenja sklenjena pogodba o zaposlitvi. Odgovornost nastane s sprejetjem akta o ustanovitvi določenega mesta vodenja. Odgovornost ni omejena s formalnimi pogoji delovnega mesta, ampak je določena takrat, ko se uprava in nadzorni svet dogovorita o pogojih vodenja podjetja in uprava začne delovati.

2.2 Struktura in pregled škodnega dejanja

Odškodninska odgovornost je obligacijsko razmerje, v katerem je ena stranka dolžna povrniti ustvarjeno škodo drugi stranki, ta pa je upravičena zahtevati povrnitev. Odškodninska odgovornost članov organov nadzora ali vodenja nastane v razmerju do delniške družbe, ki je tudi pravno legitimirana za vložitev tožbe proti odgovornim članom organov vodenja ali nadzora. Za odškodninsko odgovornost veljajo splošne predpostavke za nastanek odškodninske obveznosti po civilnopravnih predpisih in sicer:

- protipravnost kot škodljivo dejstvo, ki ga stori član organa vodenja ali nadzora s tem, ko krši svoje dolžnosti (zakonsko in statutarne določene pristojnost itd.),
- nastanek nedopustne škode kot posledica kršitve dolžnosti; če so bile dolžnosti kršene, vendar škoda ni nastala, odškodninske obveznosti ni,

- vzročna zveza med škodljivim dejstvom in nedopustno škodo, ki jo presojamo po načelu adekvatne vzročnosti,
- odškodninska odgovornost – obrnjeno dokazno breme.

2.3 Škodljivo dejstvo

Škodljivo dejstvo je vsako dejanje ali opustitev, ki pomeni kršitev obveznosti članov organa vodenja ali nadzora (protipravnost ravnanja, kot na primer prepoved vpisa lastnih delnic, prepoved vračila in obrestovanja vložkov ipd.). To so lahko v praksi individualni posli in dejanja, ki jih člani organov vodenja ali nadzora naredijo v nasprotju z zakoni, akti družbe, statutom, predpisi ali ustaljeno poslovno prakso ter po drugi strani opustitve dolžnih ravnanj (skrbnost vestnega in poštenega gospodarstvenika). Nekatere zakonodaje (na primer nemški AktG) natančno določajo dejanja članov organa vodenja, ki pomenijo povzročitev škode družbi. Škodljivo dejstvo mora v morebitnem sporu dokazati oškodovanec oziroma družba.

2.4 Nastanek nedopustne škode

Škoda je izguba ali prikrajšanje pravno zavarovanih dobrin in interesov. Zaradi škodljivega dejstva utegne oškodovanec utrpeti premoženjsko ali nepremoženjsko škodo. Po OZ se deli premoženjska škoda v navadno škodo (pomeni zmanjšanje premoženja) in v izgubljeni dobiček (preprečitev povečanja premoženja). V obeh primerih gre za premoženjsko škodo, ki je v delniški družbi ni preprosto dokazati, saj med poslovanjem neprestano prihaja do prilivov in odlivov, prihodkov in odhodkov ter stroškov, ki vplivajo na aktualno premoženje družbe. Dejstvo pa je, da se povrnitev premoženjske škode ravna po načelu restitucije. Bolj natančno premoženjsko stanje družbe se ugotavlja na koncu poslovnega leta in medletno ob periodičnih obračunih poslovanja. Prav zaradi tega vsakega zmanjšanja premoženja družbe ni mogoče šteti za škodo po civilnopravnih predpisih. Vprašanje je tudi, kako presojati izdatke družbe za socialne, izobraževalne, raziskovalne, kulturne, politične, naravoslovne in podobne namene, ki niso vedno v neposredni zvezi s poslovanjem družbe. Ker načeloma ne povečujejo dobička družbe, temveč so družbeni izdatek, je temeljno vprašanje, kdaj so potrebni in upravičeni. Za nepotrebne oziroma neprimerne in za družbo škodljive bi jih lahko opredelili takrat, ko so bili nesorazmerno visoki, so nastali iz osebnih interesov, so povsem zgrešili namen ali so bili po skrbni gospodarski presoji brez pomena za družbo.

Nedvomno ima organ vodenja pravico do odločanja in odobravanja navedenih izdatkov, toda pri tem mora ravnati s skrbnostjo vestnega in poštenega gospodarja hkrati pa tudi upoštevati interese delniške družbe na temelju načela zvestobe družbi. Nastanek in obstoj škode mora dokazati družba oziroma oškodovanec.

Nastanek škode je bistveni del odškodninskega zahtevka. Kljub nedorečenosti sodne prakse je omenjeni institut vlaganja odškodninskih tožb (tudi zoper nekdanje poslovodstvo) po svoje dodatna varovalka za upnike in družbo.

2.5 Adekvatna zveza

Med škodljivim ravnanjem in nedopustno škodo je obvezna pravno relevantna vzorčna zveza. Po našem pravu se upošteva tako imenovana advekatna vzročnost, kar pomeni, da člani organov vodenja ali nadzora odgovarjajo za tiste škodne posledice, ki nastanejo zaradi pomanjkljivega oziroma premalo skrbnega opravljanja dolžnosti in pristojnosti v podjetju. Obstoje vzročne zveze mora dokazati oškodovanec.

2.6 Odškodninska odgovornost

2.6.1 Splošno o odškodninski odgovornosti

Odškodninska odgovornost temelji na dveh pravnih podlagah :

- na krivdi oziroma na krivdnem ravnanju osebe – povzročitelja (subjektivna odgovornost,
- na vzročnosti, na povezavi med škodljivim dejstvom in določeno dejavnostjo ali stvarjo (Bratina, 2008, str. 104).

Za škodo odgovarjajo člani organov vodenja in nadzora, to so člani nadzornih svetov, upravnega odbora, uprave in izvršni direktorji ter tudi predstavniki zaposlenih. Za določanje odškodninske odgovornosti članov uprave vodenja veljajo po ZGD-1 naslednja temeljna pravila:

- za člane organov vodenja in nadzora pri vodenju in nadzoru poslov velja skrbnost vestnega in poštenega gospodarstvenika, torej bolj stroga stopnja skrbnosti, za katero se domneva ustrezna usposobljenost in obveščenost,
- odškodninska odgovornost članov organov vodenja in nadzora do družbe je solidarna, če gre za škodo, ki je nastala kot posledica kršitve njihovih dolžnosti, upniki torej lahko poljubno posežejo po premoženju kateregakoli od članov organov vodenja in nadzora, da bi izterjali odškodninski zahtevki, ki jim pripada,
- odškodninska odgovornost članov organov vodenja in nadzora za nastalo škodo se domneva, dokazano breme je torej obrnjeno; člani uprave morajo dokazati, da so pošteno in vestno izpolnjevali svoje dolžnosti, da bi se razbremenili odškodninske odgovornosti.

2.6.2 Usposobljenost

Temeljna predpostavka je, da gre za profesionalno delo in da so člani organov vodenja in nadzora strokovno usposobljeni za opravljalne funkcije. Pri tem se upoštevata povprečno strokovno znanje in povprečna skrb članov organov vodenja. Na odgovornost posameznega člana vpliva delitev dela med člani in odgovornost za posamezna področja. Če so določeni člani imenovani v delovno skupino, ki naj pripravi določne predloge, je njihova odgovornost bistveno večja od odgovornosti članov, ki sprejmejo sklep na podlagi predloženega gradiva. Ti so odgovorni, če niso dovolj skrbno preučili predlogov delovne skupine. Odškodninska odgovornost članov se ne spreminja po razrešnici, ki jo dobijo po sprejetju letnega poslovnega poročila. Odpoved odškodninskim zahtevkom zoper člana vodenja ni mogoča pred iztekom treh let. Prav tako statutarna omejitev odgovornosti članov vodenja ni dovoljena.

2.6.3 Solidarna odgovornost

Člani organov vodenja in nadzora solidarno odgovarjajo zadevni gospodarski družbi za škodo, ki jo povzročijo s kršitvijo svojih dolžnosti. Člani organov vodenja in nadzora so tako za svoje ravnanje odškodninsko odgovorni družbi. Ta bo prek svojega zastopnika (po 283. členu ZGD-1 na primer zoper predsednika in člane uprave nadzornega sveta, če gre za razmerje proti članom uprave) terjala od člana uprave povrnitev škode, ki je škodo povzročil s kršitvijo svoje dolžnosti. Družba lahko terja povrnitev škode od vseh skupaj ali od kateregakoli člana organa vodenja ali nadzora.

Velja tudi solidarna odgovornost vseh članov organa vodenja in nadzora, kar zadeva odgovornost do oškodovancev, oziroma na drugi strani pravica oškodovancev kot upnikov, da izberejo kateregakoli člana organa vodenja in nadzora (vključno s predstavnikom zaposlenih) ter mu naprtijo odškodninski zahtevek; to seveda ne izključuje medsebojne regresne obveznosti članov organov vodenja in nadzora. V določenih primerih obstaja solidarna odgovornost članov organov vodenja in nadzora ter tretjih (na primer 264. člen ZGD-1); člani uprave so solidarno odgovorni skupaj s člani nadzornega sveta ter s tistim povzročiteljem, ki je škodo povzročil s svojim namernim vplivom na člane uprave ali nadzornega sveta.

2.6.4 Obrnjeno dokazno breme

Dokazno breme je obrnjeno, tako kot na splošno velja v odškodninskem pravu oziroma obligacijskih razmerjih (OZ). Domnevni povzročitelj škode mora dokazovati ekskulpacijske razloge: zakonit skupščinski sklep, ravnanje po predpisih kot skrben, vesten in pošten

gospodarstvenik. Odobritev s strani nadzornega sveta ali upravnega odbora ne razrešuje odgovornosti. Kot dodatni razlog pa se določa prav tako ravnanje tretjih oseb, če jih člani organov vodenja ali nadzora niso imeli možnosti preprečiti oziroma odvrniti negativnih rezultatov teh ravnanj, ter privolitev oškodovanca (*volenti non fit iniuria*).

Ker gre za odškodninsko razmerje do delniške družbe, se lahko ta odreče odškodninskemu zahtevku oziroma ga pobota. Toda potreben je skupščinski sklep. Ker pa so oškodovani upniki družbe in manjšinski delničarji, določajo nekatere zakonodaje posebne pogoje za takšne skupščinske sklepe.

Pomembna posebna določila, ki jih ne najdemo v obligacijskih pravilih o odškodninski odgovornosti, se nanašajo na dopustnost odreka oziroma pobotanja odškodninskega zahtevka s strani družbe. ZGD-1 namreč določa, da sta odrek ali pobotanje odškodninskega zahtevka dopustna šele v treh letih po nastanku zahtevka. Zakon z navedenimi pravili varuje premoženje delniške družbe pred škodnimi dejanji. Zakon sicer ne govori o tem, da izjave volje o odreku ali pobotanju oziroma odločitve o tem nimajo pravice podati člani organa vodenja in nadzora, domnevni povzročitelj škode, vendar bi morale obveljati splošno pravilo o koliziji interesov, zaradi česar bi takšno odločitev v imenu družbe moral sprejeti nadzorni svet.

Omenjeno zakonsko določilo ima dve varovalki: triletni rok omogoča zadosten časovni zamik in s tem boljšo objektivnost pri odločanju, poleg tega pa odpovedi ali pobotanju zahtevka ne sme ugovarjati manjšina. Večina se v imenu družbe ne more proti volji manjšine odpovedati odškodninskemu zahtevku zoper odgovorne osebe.

2.7 Oškodovanci in odškodninski zahtevki

Možni oškodovanci in upravičenci do zahtevka za škodo, ki jo povzroči član organa vodenja in nadzora, so:

- družba,
- upniki, ki so včasih lahko tudi zaposleni (na primer imetniki terjatev iz naslova neizplačanih plač),
- delničar oziroma skupina delničarjev.

Praviloma odškodninski zahtevki uveljavlja družba ali upnik, ki ga družba ne more poplačati. Delničarji kot posamezniki ali skupina delničarjev po 263. členu ZGD-1 nimajo odškodninskega zahtevka. Izjemoma lahko uveljavljajo odškodninski zahtevek na podlagi posebne revizije ali oškodovanja v zvezi z dejanskim (pogodbenim) koncernom in za neposredno škodo (direktna tožba), če je prišlo do oškodovanja zaradi vpliva tretje osebe na člane organov vodenja po 264. členu ZGD-1. Poleg osebe, ki je s svojim vplivom povzročila

škodo, kot solidarni dolžniki odgovarjajo tudi člani organov vodenja in nadzora, če so pri poslovanju kršili svoje obveznosti.

Štamparjeva (2010, str. 5) opozarja na pogoste napake pri dojemanju pravice do odškodninskega zahtevka v Sloveniji ob nepravilnem ravnanju nadzornikov in uprave podjetja. Odškodninski zahtevek namreč lahko vložijo le družba in upniki, lastniki (v tej vlogi pogosto nastopa tudi država) pa le, če se večinski lastniki na podlagi posebne revizije ne odločajo ukrepati, pa še takrat se morebitna škoda povrne družbi, in ne delničarjem. Pri odškodninski odgovornosti na podlagi posebne revizije gre za oškodovanje v zvezi z ustanovitvijo družbe ali vodenjem posameznih poslov družbe, ki je posledica kršitve dolžnosti organa vodenja ali nadzora. Podlaga za tožbeni zahtevek je ugotovitev iz revizorjevega poročila in sklep skupščine. Velja 6-mesečni rok za vložitev tožbe, ki jo lahko vloži poslovodstvo oziroma posebni pooblaščenec; izjemoma manjšinski delničar, če sklep na skupščini ni izglasovan (*actio pro socio*).

Delničarji po 264. členu ZGD-1 nimajo lastnega zahtevka zoper tretjega (na primer vplivnega delničarja), ki je škodo povzročil družbi. Delničarji imajo le svoj odškodninski zahtevek. Tretji, torej povzročitelj škode, mora delničarjem povrniti njihovo škodo, če so bili le-ti oškodovani, ne glede na škodo, ki jim je nastala z oškodovanjem družbe. Če torej škode ne uveljavljajo zastopniki družbe (na primer člani uprave sami ali nadzorni svet zaradi kolizije interesov), je delničarji na podlagi navedenih določb ne morejo uveljavljati in utrpijo posredno izgubo zaradi oškodovanja družbe. Družba kot oškodovanka prav tako ni zavarovana pred tovrstno škodo. To velja predvsem za tisto škodo, ki jo povzročijo zadevni gospodarski družbi, na priliko uprava, upravni odbor, ali nadzorni svet.

Podobno je z vprašanjem, kdo naj vloži odškodninski zahtevek, če je povzročitelj škode na primer večinski delničar, ki je s svojim vplivom na člane uprave oziroma nadzornega sveta povzročil odločitev njemu v prid in v škodo družbe. Posebej je treba omeniti, da v primerih, ko škodo ustvari tretji s svojim vplivom (na primer vplivni delničar), ali pa ko škodo odvisni družbi povzroči obvladujoča družba, ZGD-1 priznava odškodninski zahtevek tudi delničarju, in ne samo družbi.

Zastavlja se tudi vprašanje, kdo v imenu zadevne gospodarske družbe kot oškodovanke vlaga tožbeni zahtevek v primeru, ko člani organa vodenja in organa nadzora skupaj nastopajo kot zatrjevani povzročitelji škode oziroma solidarno odgovarjajo (tako kot na primer po 264. členu ZGD-1). Odškodninski zahtevek zoper člane nadzornega sveta naj bi v imenu družbe postavila uprava kot zakonita zastopnica družbe, vendar v primeru solidarne odškodninske odgovornosti uprave in nadzornega sveta nastane kolizija interesov. Po 263. členu ZGD-1 je družba oškodovanka za škodo, ki jo povzroči član uprave zaradi kršitve dolžnosti.

Odškodninski zahtevek, ki ga ima družba, lahko uveljavljajo upniki družbe, če jih družba ne more poplačati (četrty odstavek 263. člena ZGD-1).

V določenih primerih so upniki varovani celo tako, da lahko sami uveljavijo odškodninski zahtevek. Pri tem je treba upoštevati, da v primeru neposredno povzročne škode upniki uveljavljajo zahtevek družbe in so do tega upravičeni le, če jim zakon izrecno daje to pravico.

Podoben položaj velja tudi za delničarje, ki niso v neposrednem pravnem razmerju s člani organov vodenja. V posameznih državah se delničarjem na splošno priznava tako imenovana derivatna tožba, torej tožba v imenu družbe. V nemškem in avstrijskem pravu je pravica delničarjev do vložitve odškodninske tožbe v imenu družbe zoper člane uprave opredeljena kot manjšinska pravica. V hrvaškem in slovenskem pravu ni podobne določbe, zato je sporno, ali delničarji sploh lahko uveljavljajo odškodninski zahtevek družbe. Bratina (1995) meni, da je smiselno povzeti ureditev v tistih državah, kjer na splošno priznavajo derivatno tožbo. S tem namreč zavarujemo tako interes družbe kot posamezne delničarje pred morebitnimi zlorabami, ki bi izhajale iz povezave med upravo in večinskim delničarjem.

Ker se sklepi skupščine sprejemajo z ustrezno večino glasov, je vprašanje, kdo lahko uveljavi odškodninski zahtevek gospodarske družbe, če večinski delničar za to nima interesa. Dokler družba pozitivno posluje in redno izpolnjuje obveznosti do upnikov, tudi ti nimajo interesa uveljavljati morebitne odškodninske odgovornosti članov organov vodenja. Premoženjski interes delničarja pa ni prizadet le takrat, ko delniška družba zaide v izgubo, temveč tudi takrat, ko delniška družba zaradi slabega vodenja ne more izplačevati dividend, ki bi jih ob pravilnem vodenju delniške družbe delničarji nedvomno dobili. Zaradi navedenega Bratina meni, da je treba posameznim delničarjem priznati pravico do odškodninskega zahtevka v imenu družbe ali pa to opredeliti vsaj kot manjšinsko pravico.

V nemškem pravu je bil poseben mehanizem za delničarje na tem področju uveljavljen leta 2005. Člen 148 AktG omogoča delničarjem, ki imajo v lasti vsaj 1 odstotek kapitala ali štiristotisoč evrov, da lahko vložijo derivatno tožbo proti članom upravnega odbora z namenom uveljaviti odškodninsko zahtevo. Ukrep ima dva različna cilja: na eni strani naj bo odškodninski zahtevek izboljššan; na drugi strani so bili uvedeni varnostni ukrepi, ki preprečujejo zlorabo derivatne tožbe.

Člen 148 AktG je zato predvidel sodni postopek (Klagezulassungsverfahren), preden lahko delničarji tožijo člane upravnega odbora. Samo če so izpolnjene določene zahteve, bo sodišče priznalo tožbo delničarjev.

Te zahteve so:

- dokazati morajo, da so imeli v lasti delnice pred kršenjem dolžnosti ali preden je bila škoda javno znana,
- pokazati morajo, da so dali podjetju rok, da lahko odškodninsko tožbo uveljavi samo,
- manjšina mora izkazati verjetnost, da je škoda nastala kot rezultat neprimernosti ali velike kršitve zakona ali statuta družbe.

Neprimernost se ob tem zvečine ralaga skoraj kot kriminalno kršenje fiduciranih dolžnosti. Kršenje nasploh je veliko, če je očitno ali ga ni mogoče tolerirati. Te zahteve kažejo, da je derivatna tožba dovoljena samo v posebnih primerih. Če ni tehtnega dokaza, ki kaže na neprimernost ali veliko kršitev dolžnosti, bo verjetno sodišče moralo šteti problem kot uporabo pravila poslovnega odločanja (business judgement rule). Sodišče lahko opusti manjšinsko pravico samo, če obstaja pomemben interes podjetja, podjetje pa ima vedno pravico, da zahteva odškodninsko tožbo samo.

Ker ZGD prvotno ni predvidel aktivne legitimacije delničarja, da proti družbi uveljavlja odškodninski zahtevek, niti kot manjšinsko pravico (po vzoru nemškega prava) niti kot posebno delničarsko tožbo (derivatno oziroma reprezentančno po vzoru anglosaškega prava), je to pravno praznino zapolnil Zakon o prevzemih. ZGD-1 je v podglavju »tožba za povrnitev škode« popolnoma uredil tožbo za povrnitev škode. Nekaj od te problematike je bilo prej urejeno v zakonu o prevzemih (ZPre) in ga ZGD-1 vsebinsko ni spreminjal. Poslovodstvo družbe mora, če tako sklne skupščina, vložiti tožbo za povrnitev škode v šestih mesecih od dneva skupščine. Če predlog za vložitev tožbe na skupščini ni sprejet ali če člani organa upravljanja ne vložijo tožbenega zahtevka, lahko tako tožbo v svojem imenu in za račun družbe vložijo delničarji, ki imajo v skupnem deležu najmanj desetino osnovnega kapitala oziroma katerih nominalni znesek osnovnega kapitala znaša najmanj štiristo tisoč evrov.

2.8 Odrek zahtevku in poravnava

Ko odškodninski zahtevek nastane, se mu bo družba verjetno težko odrekla, vendar pa je tudi to mogoče. Mišljena sta tako procesnoppravna odpoved tožbenem zahtevku kot odpust dolga po obligacijskem pravu. ZGD-1 v zvezi s tem postavlja nekaj določenih omejitev. Prva omejitev je, da se lahko družba odreče zahtevku šele po izteku treh let od nastanka. Naslednja omejitev pa je, da mora s tem soglašati skupščina, pri čemer odpovedi ne sme nasprotovati manjšina delničarjev, čigar deleži dosegajo skupno najmanj desetino osnovnega kapitala. V primeru, da je pisni ugovor manjšine delničarjev vložen, je sklep skupščine brez pravnega učinka. Namen prve omejitve je, da uprava kot družbe ne bi razpolagala z zahtevkom, še preden je znano kakšen je obseg škode, zato bi morala podobna omejitev veljati prav tako za poravnavo v zvezi z zahtevkom. Namen druge omejitve pa je preprečiti, da bi med upravo in nadzornim svetom prišlo do medsebojnih prizanašanj, kakor tudi, da bi se izigrala manjšinska pravica do vložitve tožbe po 328. členu ZGD-1. To je tudi razlog, da zakon enake omejitve določa tudi za pobot.

3 SODNA PRAKSA – PRIMER

3.1 Splošno o sodni praksi

V zadnjem času se pojavlja več sodne prakse glede odškodninske in kazenske odgovornosti članov upravnih in nadzornih organov. Eden izmed razlogov je gospodarska kriza, saj se več pozornosti namenja preverjanju razlogov in odgovornosti za poslovno napačne odločitve, ko ob koncu poslovnega leta ni bilo pričakovanega dobička.

Nacionalni preiskovalni urad (NPU) je pod drobnogled vzel kar nekaj sumov oškodovanj državnih in zasebnih podjetij, kar nekaj obsodb uprav družb, medtem ko je za svoje ravnanje doslej odgovarjalo le malo nadzornikov (Sabotin, 2014, str. 26).

Posebna revizija je v funkcionalni zvezi z uveljavljanjem odškodninskih zahtevkov, vendar pa pot do odškodninske odgovornosti ni tako preprosta. Čeprav je družbi, zaradi ravnanja članov organa vodenja in nadzora, nastala škoda, to še ne pomeni, da so zanjo odgovorni. Odgovornost po ZGD-1 ni zamišljena kot odgovornost za uspeh, temveč kot odgovornost zaradi kršitve dolžnosti. Ali so bile v konkretnem primeru dolžnosti kršene, na koncu presojajo sodišča, ki pa morajo upoštevati, da lahko imajo prestroge zahteve glede dolžnih ravnanj tudi negativne posledice, tako za delničarje kot za gospodarstvo.

V nadaljevanju bom opisal primer sodne prakse na podlagi odločb Višjega sodišča RS in ga komentiral. Moram poudariti, da ni veliko primerov sodnih praks glede odškodninske odgovornosti po 263. členu ZGD-1 in ravno zaradi tega še nimamo veliko primerov predvsem pa nimamo odmevnih primerov, ki bi dali članom organov vodenja in nadzora v resnejši premislek, glede določujočih prvin njihovega delovanja.

3.2 Primer sodne prakse

Primer je odločba Višjega sodišča RS opravilne številke: VSK sodba Cpg 441/2014, evidenčna številka: VSK0006113, sprejeta na Višjem sodišču v Kopru.

Sodišče je na prvi stopnji ugotovilo, da je tožeča stranka, ki jo je zastopal toženec kot direktor, z družbo V. sklenila 16.8.2010 pogodbo o dobavi materiala, nato pa 24.08.2010 še aneks št. 1 k tej pogodbi, s katerim je tožeča stranka priznala 3% »komercialnega popusta«. Tožeča stranka tožencu očita, da je ta popust priznal brez potrebe, saj je pogodba že zavezovala stranki, in v nasprotju s politiko tožeče stranke. Edini razlog za priznavanja popusta navaja, da bi bil zaradi osebnega poznavanja toženca z direktorjem družbe V. g. M.A.. Ravnanje toženca naj bi bilo zato v nasprotju z obveznostmi posloводства iz 263. člena ZGD-1.

Sodišče je na prvi stopnji ugotovilo, da je bil toženec pri vodenju tožeče stranke samostojen in da niso obstajala nikakršna navodila za ravnanje v tovrstnih primerih in da tudi ni bilo nikakršne strategije tožeče stranke v zvezi s priznavanjem popustov. Pritožba v zvezi s temi zaključki nima konkretnih navedb. Povedano pomeni, da toženec ni kršil kakšnih v okviru tožeče stranke konkretno določenih obveznosti. Tako ostane le vprašanje, ali je mogoče ravnanje toženca opredeliti kot ravnanje v škodo družbe v nasprotju s skrbnostjo in odgovornostjo vestnega in poštenega gospodarstvenika.

Trditveno in materialnopravno dokazno breme za delovanje v nasprotju z obveznostmi iz 263. člena je na tožeči stranki. Tožeča stranka trdi, da je toženec zaradi osebnega poznavanja z g. A. priznal dodatni popust, kljub temu, da je pogodba za znesek brez popusta že zavezovala. Toženec je za obrambo povedal, da dejansko ni šlo za popust, temveč za provizijo. To naj bi bila običajna praksa, v nasprotnem primeru zaradi konkurence ne bi uspeli pridobiti marsikaterega (in v tem primeru tudi tega) posla. Koristi so tako bile dolgoročno bistveno večje. Osebna povezanost ne dokazuje namena škodovanja, nasprotno, zaradi osebnega poznavanja so posel sploh dobili. Sodišče prve stopnje je v zvezi s trditvami toženca izvajalo dokazni postopek in ugotovilo, da je šlo v tem primeru za provizijo. V zvezi s tem ni očitana kršitev iz 14. točke drugega odstavka 339. člena ZPP ni podana. Pritožnik je namreč skušal prikazati posamezne razloge sodbe izven konteksta. Sodišče na prvi stopnji je v točki 25. sodbe zgolj povzelo, katere pogodbe sta tožeča stranka in V. sklenili in razložilo, zakaj je bilo sploh potrebno sklepati aneks (kako je prišlo do tega, da dogovor 3% ni bil vključen že v prvotno pogodbo), že v naslednji točki pa je ugotavljalo, ali je dejansko res šlo za komercialni popust, kot je bilo zapisano.

Moj komentar vsebinskih poudarkov v odločbi Višjega sodišča:

Tožeča stranka ni imela nikakršnih pravil in strategije pri določanju popusta zato je toženec kot zastopnik družbe samostojen pri odločitvah in lahko po svojih najboljših pogajalskih zmožnostih in po načelu profesionalnosti določa popust za pridobitev posla v tako konkurenčni panogi. Toženec kot direktor tožeče družbe je dal komercialni popust osem dni kasneje od podpisane pogodbe v aneksu št. 1, ko je bil posel že sklenjen. Zakaj bi podjetje dajalo dodaten popust, ko sta že dosegla dogovor? V omenjenem primeru pa se ne strinjam s sporočilnostjo v zvezi s trditvijo sodišča, ki se je odločili v prid toženca, češ da ni šlo za komercialni popust, ampak za provizijo, kajti ti dve besedi imata popolnoma drugačno pomensko polje. Za napačno šdtejem dejstvo, da podjetje V. ne more zahtevati provizije, ker se ponavadi le-ta daje posrednikom ali nekemu, ki je zagotovil posel, v tem primeru bi ta provizija bila namenjena g. M.A., ki pa je zaposlen v podjetju V. in je njegova službena dolžnost, da išče primerne partnerje za izvedbo posla. Tako nima nikakršne pravice zahtevati provizije, ker je zaposlenec v podjetju, ki mu daje plačo. Zatorej beseda provizija ni pravilna v tem primeru, saj je v končni fazi komercialni popust, za katerega pa bi moral biti

nek konkreten razlog, ki bi pojasnjeval podlage zakaj se ga sploh daje, še posebej po že sklenjenem dogovoru.

Iz tega primera lahko vidimo, da je to le eden od mnogih poslov pri nas, kjer direktorji sklepajo posle na podlagi osebnih poznanstev in ne zgolj na podlagi konkurenčnosti ter vestnega in poštenega gospodarstvenika v dobro družbe. Posli se dodeljujejo v krogih znancev in dolgoročnih partnerstev, toda žal mimo vseh pravil ekonomičnosti in konkurenčnosti.

SKLEP

Osnovni namen 263. člena ZGD-1 o skrbnosti in odgovornosti je zaščita kapitala podjetja ter preprečevanje škode, ki bi jo lahko povzročili člani organov vodenja, če ne bi izpolnjevali svojih zakonsko določenih dolžnosti. Kaj pa je kršitev nalog in kakšna kršitev nalog vodi do odgovornosti člana organa, je težko odgovoriti. V Sloveniji imamo podlage za uveljavljanje te odgovornosti, sprejeta zakonodaja pa je v skladu z drugimi evropskimi. Sodne prakse še nismo ustvarili, ker se odgovornost zelo redko uveljavlja ali pride do pobotanja pred sodnim postopkom.

Organi vodenja, posebej uprava in upravni odbor ter izvršni direktorji, imajo zaradi svoje središčne vloge v podjetju neprimerno več informacij kot lastniki. Korporativno pravo ima zato varovalko zoper menedžerski oportunizem, ki se imenuje tudi institut fiduciranosti. Organi vodenja postanejo ob prevzemu funkcije zastopniki interesov delničarjev. Njihovo vedenje lahko sicer podrobno predpisujejo drugi pravni akti, vendar pa je v vsebinskem pogledu član organa vodenja ob imenovanju postavljen v vlogo fiduciarja, torej v vlogo skrbnika premoženja drugih ljudi. Fiducidarna obveznost zajema lojalnost in skrbnost, v nemškem pravnem redu pa še obveznost varovanja poslovne skrivnosti, ki v ZGD-1 ni izrecno določena, razen v 39. in naslednjih členih ZGD-1.

Dokazovanje elementov, odškodninskega prekrška je zelo težavno. Nadzorni svet namreč presoja poslovne odločitve uprave, ki pa so razmeroma prožne, saj se ta odloča na podlagi proste podjetniške presoje. Škodljivost takega ravnanja je težko dokazati. Torej če je to težko dokazati upravi, je nadzornikom še težje. Za dejanski učinek je treba člen o skrbnosti in odgovornosti uporabljati hkrati z drugimi mehanizmi za preprečevanje in kaznovanje škodnih dejanj članov organov vodenja.

Življenje in praksa zahtevata vse bolj prožne rešitve za postopke, ki morajo biti bolj rutinske in ekonomske. Iz anglosaških sistemov izhaja pravilo poslovnega presojanja, ki ga je uspešno sprejela tudi nemška sodna praksa. Deluje tako, da določa sprejemljivo tveganje, ki je sestavni del posla, in pojasnjuje, kaj ni kršitev odgovornosti. To vodstvenim kadrom daje varnost, da pri sprejemanju odločitev niso v strahu pred tožbo. Po drugi strani pa sprejeto pravilo daje smernice za uveljavljanje sodne prakse po vzoru nemške tudi v Sloveniji.

LITERATURA IN VIRI

1. ARAG/Garmenbeck, *Federal Court of Justice*, Judgement of 21.4.1997, Case II 175/95, BGHZ 135, 244
2. Bohinc, R. (2006). *Veliki komentar zakona o gospodarskih družbah, ZGD-1, 2. Knjiga*, Ljubljana, GV Založba
3. Bratina, B. (1995). Vidiki odgovornosti uprave delniške družbe in razmerja pri odpoklicu, *Podjetje in delo*, št. 5-6/1995, strani 640-647
4. Bratina, B., Jovanovič, D., Podgorelec, P., & Primec, A. (2011). *Osnove gospodarskega pogodbenega in statusnega prava*, Maribor: De Vesta
5. Hoffman – Becking, M. (2007). *Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts*, Band 4. Aktiengesellschaft, München Verlag C. H. Beck,
6. Hopt, K. J. & Wiedermann, H. (1999). *Grosskommentar*, AktG, 11. Lieferung, Akt: 99-94, WDE
7. Hüffer, U. (2008). *Aktiengesetz, Beckische – Kommentare*, Band 53, 8. Neubearbeitet Auflage, München, Verlag C. H. Beck
8. Ivanjko, Š. (2010). *Zavarovanje odgovornosti članov NS*, Posvet Združenja nadzornikov Slovenije, Ljubljana
9. Informatec, *Federal Court of Justice*, odločitev 19.7.2004, Case II ZR 402/02, BGHZ 160, 149
10. Jovanovič, D. (2008). Odškodninska odgovornost organov in njihovih članov v družbi, *Industrijska demokracija*, št. 5, maj 2008
11. Jovanovič, D. (2009). *Odškodninska odgovornost članov organov vodenja*, Ekonomsko-poslovna fakulteta in IECG Maribor, Združenje nadzornikov Slovenije, Ljubljana
12. Jungmann, C. (2008). *Responsibility and Liability of the Management Board*, Summer School on European Business School, DÜSSELDORF Law School, Düsseldorf, Heinrich Heine Universität
13. Kocbek, M. & Prelič, S. (2009). *Zakon o gospodarskih družbah z novelo ZGD-1C z uvodnimi pojasnili*, Ljubljana, GV Založba
14. Mertnes, H.-J. & Zöllner, W. (1988). *Kölner Kommentar zum Aktiengesetz*, Band 2, Akt. 76-117 AktG und Mitbestimmung im Aufsichtsrat, Zweite Auflage, Köln, Carl Heymans Verlag KG
15. Peklar, L. (2003). Nadzorniki morajo dvomiti, *Delo*, Ljubljana, št. 22, str. 15
16. Plavšak, N. (2000). Obveznost in odgovornost članov uprave in nadzornega sveta, *Podjetje in delo*, št. 2/2000
17. Podgorelec, P. (2010). Splošna odškodninska odgovornost članov organov vodenja ali nadzora delniške družbe po ZGD-1, *Podjetje in delo*, št. 6-7/2010
18. Odškodninska odgovornost članov uprave in nadzornih svetov, kako jo iskati in kako dokazati? *Dom gospodarstva*, Posvet Združenja nadzornikov Slovenije 20.10.2010.
19. Rečnik, M. (2011). Skrbnost in odgovornost članov organov vodenja delniške družbe, *Podjetje in delo*, št. 1/2011

20. Rössler, S. (2001). *Das Audit-Committee als Überwachungsinstrument des Aufsichtsrats*, Hamburg, Universität Hamburg
21. Rus, A. (2008). Umik pravne države iz gospodarstva, *Dnevnikov objektiv*, 7.6.2008.
22. Sabotin K. (2014). *Oblike odgovornosti članov upravnih in nadzornih organov v kapitalskih družbah*, Maribor, Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta
23. Schlamberger, P. (2010). Zahtevki so visoki, vendar plačani le tisti, ki so utemeljeni, *Posel in denar, priloga Dela*, Ljubljana
24. Štampar Strojin, A. (2010). *Odškodninska odgovornost organov vodenja in nadzora*, Ljubljana, Posvet Združenja nadzornikov Slovenije
25. Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju ZFPPIPP, Uradni list RS, št. 126/07
26. Zakon o gospodarskih družbah, ZGD-1, Uradni list RS, št. 42/06, do 55/15.